

Remissyttrande kring Tillgängliga stränder – ett mer differentierat strandskydd (SOU 2020:78), ert diarienummer M2020/02032

Naturturismföretagen är branschorganisationen för svenska företag med verksamhet inom naturturism och ekoturism. Vi organiserar idag kring 400 företag i en växande bransch som också är den huvudsakliga reseanledningen för internationella turister till Sverige.

Naturturismföretagen utvecklar också verktyg för en hållbar besöksnäring, som märkningssystemet Nature's Best och vi ansvarar också för driften av certifieringssystemet för naturguider. Tillsammans med en bred representation från markägarsidan har vi också tagit fram verktyget "Turism på annans mark" som ett led i utvecklingen av en hållbar turism i Sverige. Vårt arbete grundas i den nationella strategi för naturturism som fastställts under 2018 och arbetats fram tillsammans med Svensk Turism AB och Visita.

Vi bifogar strategin som också bör ses som ett viktigt underlag till arbetet med strandskyddsfrågor.

Vårt yttrande

Generella tankar

Svensk naturturism och ekoturism växer och får en allt större lokal betydelse för nya jobb och företag på landsbygden. Näringens företag som skapar innovativa upplevelser ökar Sveriges internationella attraktion och synlighet samt lockar resenärer från hela världen där stora exportintäkter bidrar till det svenska välståndet. Naturen spelar också en avgörande roll för svenskarnas val av resmål under sommar, vinter och årets övriga helger.

Vi vill poängtera att vårt remissyttrande utgår från grunddefinitionen av naturturism; "Naturturism är förflyttad konsumtion i form av aktiviteter, boende, måltider och andra turismtjänster där själva naturupplevelsen är i centrum".

Coronapandemin har också tydliggjort de stora förändringar som under decennierna skett i det svenska samhället kring svenskarnas sätt att vistas i naturen. Allt fler medborgare är allt mindre naturvana och när nu resandet begränsas av pandemiska skäl, får vi en allt tydligare effekt av inhemsk massturism, vilket i sig ökar konfliktytan mellan markägare och besökare.

Ett faktum är också att svenska destinationer på olika nivåer marknadsför svensk natur och besöksmål framförallt med allemansrättsliga argument. Att använda offentliga medel för att locka gäster till en natur som är öppen och fri för alla, istället för att marknadsföra organiserade upplevelser där gästen med säkerhet dels får kunskap om naturvärden och allemansrätt och dels bidrar till intäkter lokalt och svenska skatteintäkter nationellt kan

närmast jämföras med att det offentliga rear bort grundläggande svenska värden till underpris.

Naturturismen är ett växande verktyg för hållbar utestelse, genom våra medlemmar når vi många naturovana och kan höja deras kunskaper om allemansrätt samtidigt som vi som företagare är närvarande i naturområden och kan bidra till en ökad trygghet och ett mer begränsat slitage. Naturturism är helt enkelt ett redskap för hållbar turism och för att värna allemansrätten, liksom ett redskap för en ökad folkhälsa och för social och ekonomisk hållbarhet på landsbygden.

Yttrande kring de olika delförslagen i betänkandet

Vi vill inledningsvis lyfta fram det mycket tydliga faktum att flera av Sveriges myndigheter idag inte skiljer friluftsliv och naturturism åt. Okunskapen kring det faktum att det finns en naturlig axel i form av "oreglerat friluftsliv", "reglerat friluftsliv", "reglerad naturturism" och "oreglerad naturturism" i landskapen idag är genomgående hos kommuner, länsstyrelser och destinationer.

För att förtydliga resonemanget ovan kan ett "reglerat friluftsliv" exemplifieras med en välskött nationalpark där man medvetet arbetat med zoner, kanalisering av besökare, och ett innehåll som samtidigt maximerar upplevelsen för gästerna. Ett "oreglerat friluftsliv" kan exempelvis vara en destination/besöksmål där man i bästa fall har ordnat en parkering och toalett och sedan, antingen via egen marknadsföring/kommunikation lockar en mängd besökare som överstiger kapaciteten, eller genom "word of mouth"/sociala medier får en tillströmning som vida överstiger kapaciteten. En oreglerad naturturism kan exempelvis vara en aktör som av obetänksamhet eller okunskap inte har en lokal förankring hos markägaren/förvaltaren eller inte tar sitt ansvar som företagare och lutar sig enbart på allemansrätten. Ett annat exempel skulle kunna vara en utländsk aktör eller en inhemsk förening som ger sig ut utan förberedelser och dialog med markägaren. Medan en "reglerad naturturism" skulle kunna exemplifieras av en aktör som arbetar i linje med kriterierna för hållbar turism som bland annat finns listade i vår handbok "Turism på annans mark" (s 34). Handboken bifogas vårt yttrande;

- HÅLLBAR TURISM OMFATTAR:

- socialt ansvarstagande för lokalsamhället, personal och kunder
- hänsyn till markägare och annat företagande
- att stå för människors lika värde och rätt att utvecklas utifrån sin egen förmåga
- ansvar miljömässigt och ekologiskt genom att värna natur och miljö
- ansvar för kulturarvet och levande kultur
- ansvar för säkerhet och hälsa i verksamheten
- ansvar för trovärdig marknadsföring och nöjda kunder

Tidsfönstret är minimalt för att problematisera och definiera skillnader och likheter mellan friluftsliv och naturturism och utifrån detta dra upp ett gemensamt förhållningssätt kring hållbar destinationsutveckling, hållbart företagande inom naturturism och ett hållbart friluftsliv. Utan gemensam aktion och samordning finns det en uppenbar risk att vi inom ett relativt kort tidsspänn kommer att se skärpningar i allemansrätten eller andra regleringar av allmänhetens tillgång till natur. Orsaken är då att vi gemensamt misslyckats med att arbeta på ett hållbart sätt med tillgänglighetsfrågor och kvalitetssäkring (av både friluftsliv och naturturism). *En omarbetning av strandskyddet är en viktig fråga i denna utmaning och betänkandet behöver kompletteras med en analys av dessa utmaningar och åtgärder för att möta utmaningarna.*

Generellt är alltså vår reflektion att betänkandet helt har missat den förändring av allmänhetens beteende som skett de senaste decennierna. Allt större andel av befolkningen är allt mindre kunnig kring allemansrätt och hur man beter sig utomhus vid en naturvistelse. Detta ställer allt större krav på nya sätt att lotsa besökare ut i naturen både med hjälp av högkvalitativt reglerat friluftsliv och högkvalitativt reglerad naturturism. Detta är synnerligen viktigt eftersom själva grundsyftet med strandskyddet från början är just allemansrätten och ett rörligt friluftsliv. *Med bakgrund av detta skulle naturturism och friluftsliv kunna ges ett generellt undantag från dispensplikt på samma sätt som jord- och skogsbruk.*

I betänkandet föreslås att det generella strandskyddet vid små sjöar och vattendrag tas bort. Vi är något klivna till detta resonemang, dels ger det en stor lättnad och betydligt större möjligheter att utveckla strandnära naturturism. Samtidigt är våra företag beroende av att strandnära områden inte bebyggs planlöst eller i stor utsträckning. På samma sätt är friluftslivet beroende av sammanhängande arealer av framkomlig mark.

Förslaget skulle kunna innebära att det finns en risk att friluftslivet och allmänhetens tillgång till strandnära marker reduceras. I MB 3 kap 6§ pekas framförallt på områden av riksintressen och det är då av stor vikt att PBL 2 kap 3§ naturligt ses som ett instrument att värna också områden av betydelse för friluftsliv och allemansrätt också på marker som ej är utpekade som riksintressen. *Vi vill lyfta att även om betänkandets förslag att upphäva det generella strandskyddet i mångt och mycket är positivt för landsbygdsutveckling och småskalig naturturism, bör det övervägas sätt att på något sätt lyfta friluftsliv som ett allmänt intresse som kommunerna behöver säkerställa inom ramen för bygglovsprocesserna, eller att i varje fall följa utvecklingen mycket noga.*

Utredningen föreslår att ett av de särskilda skäl som ska kunna användas för att upphäva strandskydd eller ge dispens inom ett landsbygdsområde ska vara "om området behövs för byggnader, anläggningar, anordningar och åtgärder som är nödvändiga för en verksamhet och att verksamheten har fördel av ett strandnära läge". *Vi är positiva till detta förslag, men med bakgrund till att just friluftsliv är grunden till strandskyddet bör en fördjupad kompletterande analys göras för att utreda om just småskaliga anläggningar för friluftsliv och naturturism ska kunna vara ett särskilt skäl för dispens även i områden som då INTE klassas som ett landsbygdsområde (om man inte ger naturturism och friluftsliv ett generellt undantag på samma sätt som jord- och skogsbruk).*

Utredningen föreslår ett stärkt strandskydd i de områden där exploateringsgraden är hög och efterfrågan på mark för bebyggelse är stor samt i områden av särskild betydelse för djur och växtlivet. *Vi ställer oss bakom slutsatsen att strandskyddet generellt bör stärkas i dessa områden. Dock behöver de möjliga sätten att lotsa gäster ut i naturen ökas. Anläggningar för småskalig naturturism och friluftsliv behöver ges möjlighet att anläggas även (kanske särskilt frekvent) i hårt exploaterade områden.*

Utredningen föreslår tydliga uppdrag och ökade resurser för digitalisering och tillsynsarbete/tillsynsvägledning. *Vi ställer oss bakom dessa slutsatser.*

För våra medlemsföretag är regelbelastningen generellt oerhört betungande och inte minst dagens hantering av strandskydd blir ofta ett hinder, både i form av olika tolkningar av regelverk mellan kommunerna och inte minst osäkerheten och de långa processerna vid överprövningar. Utredningen föreslår att kommunerna får ett större ansvarsområde i den långsiktiga hanteringen av strandskyddet. *Vi vill påpeka att det redan idag är stora skillnader mellan hur kommuner hanterar strandskyddet och att betänkandets förslag absolut kan riskera att kommunernas ökade betydelse i processerna kring strandskydd kan ge effekter både vad gäller "förslappning" och "övertolkning" av regelverket. Kommunerna är dels mycket beroende av enskilda medarbetares kompetens och kan dels politiskt vara svaga vid yttre påverkan. Vi vill poängtera att satsningen på tillsynsvägledning också behöver omfatta en längre kompetensutveckling för kommunernas anställda med ansvar för strandskyddsfrågor.*

I betänkandet beskrivs själva syftet med strandskyddsutredningen som följande;

"Ett syfte är att det ska bli betydligt enklare att bygga strandnära i landsbygdsområden. Förslagen ska dessutom förbättra förutsättningar för bostäder och näringsverksamhet främst för småföretagare, besöksnäring och gröna näringar i områden med lågt exploateringsstryck. Förslagen ska också syfta till att bibehålla eller om behov finns förstärka strandskyddet för att värna obrutna strandlinjer, den allemansrättsliga tillgängligheten och miljön i starkt exploaterade områden. Slutligen anger vårt direktiv att det lokala inflytandet ska öka". Vår uppfattning är att själva det grundläggande syftet med utredningen av

strandskyddet är mycket viktigt och värdefullt och att utredningen i vissa delar föreslår förändringar som delvis kan leda till skillnad i linje med det som betänkandet beskriver som utredningens syfte. Vi hade önskat en mer genomgripande analys av de samhällstrender som påverkar medborgarnas förhållande till allemansrätten. Eftersom strandskyddet i grunden är skapad för att säkra allemansrättsliga frågor behöver utredningen göras om alternativt kompletteras med avsnitt som beskriver dessa trender och hur strandskyddet ska förändras för att förstärka allemansrättens ställning samtidigt som medborgare på ett bättre sätt kan lotsas ut i naturen.

Ormanäs 20210503

För Naturturismföretagen

Camilla Jönsson

Ordförande